

Jednota britské říše.

Otakar Kl a p k a.

British Empire — Britská říše — jde novými cestami: její státní život nabývá nových forem jak uvnitř, tak navenek. Výsledek voleb 26. prosince 1923, které přivedly do sněmovny poslanců 259 konservativců, 192 zástupců Labour Party a 158 liberálů, znamená úpadek zásady dvou stran a potřebu nových útvarů, které by vyhověly novým poměrům. A je příznačno pro Anglii, že nesahá ke kontinentálnímu systému koalice, nýbrž že hledí vystačiti s tradičním kabinetem, vytvořeným z příslušníků téže strany. Po této stránce vývoj najde pružný instrument v ústavě, která — zakládajíc se v podstatě na zvyklostech — formuje se pod politickými vlivy a přizpůsobuje se potřebám státu.

Jiná otázka vyvstává však velmi hrozivě: jest to otázka jednoty britské říše. — »Ztráta, kterou jsme utrpěli secesí amerických kolonií«, praví Seeley, »zanechala v naší duši pochyby.«¹⁾ — A již před půl stoletím vyvstává v myslí anglického historika obava z budoucna. Vidí svůj národ, jak »se stává na jedné straně prostředníkem mezi Evropou a Novým Světem a jak na druhé straně vztahuje ruku ke vzdáleným končinám Asie, dobývá je a usurpuje dědictví Velkého Mogula.«

Již tenkrát prohlašuje: »The colonies and India are in opposite extremes,« — kolonie a Indie jsou krajně rozdílné země. — »Politické maximy, kterých lze použití u kolonií, jsou vyloučeny ve správě Indie.« — A jako východisko navrhuje utvoření federální unie jednotek, které jsou v britské říši sdruženy. — Historik však lépe než právník chápe, že sebe dokonalejší právní organisace nestačí k udržení jednoty tam, kde jsou spojeny disparátní části, že vedle přediva právního je třeba silných zájmových pout.²⁾

Případ americké secesse nezůstal bez poučení pro Anglii; je dokladem nezdaru každé vládní metody, která neodpovídá duchu

¹⁾The expansion of England, str. 23.

²⁾Ibid. str. 186., 187., 25. — Zajímavá jsou srovnání britského imperia majícího 400,000,000 obyvatelů a území stonásobně nežli je území Velké Británie — s římským imperiem, jak je provádí Bryce (The extension of Roman and English Law), Hatschek (Britisches und Römisches Weltreich), Lowell (Le Gouvernement de l'Angleterre).

ovládaných; je svědectvím, že touha po selfgovernmentu³⁾ nezastavuje se u anglosaské račy ani před pokrevním příbuzenstvím. Vzrůst touhy po autonomii u anglosaských dominií a probouzející se národnostní uvědomění u ovládaných národů jiné račy mají v zá-
pětí, že z původního poměru nucené podřízenosti vyvíjí se poměr dobrovolné koordinace; od provincie, kolonie a protektorátu jde se ke spolkovému státu. V tom smyslu prohlásil roku 1922 Balfour: »My, kteří náležíme k britské velříši, pracujeme právě na pozvolném a nenáhlém utužování svazků, které by stmelily rozptýlené části říše v organickou jednotku; také tato budoucí říše bude mít, jak přirozeně vyplývá z jejího územního útvaru, jinou ústavu nežli kterou má Anglie, podobně jako jinou ústavu má Anglie a jinou ústavu Státy americké.«

V tom je kus politické moudrosti Britů — získaný z historie —, že zabraňují nebezpečí politické atomisace nikoli násilím, nýbrž »jednotícím svazkem nezczitelného a nezměnitelného zájmového společenství.« — »Idea nacionální, která jest irracionální a která jest výsměchem státoprávního pragmatismu, odkázána je v patřičné meze rozumným použitím federativní a decentralisující techniky. Současně se říše »demokratisuje« tak, že jednotlivým územím dává vlastní politickou existenci. To jest pro veliký stát, z jehož autoritativního centra není možno řídit jednotlivé části bez závad, cesta k vyrovnání celostátních a regionálních interesů.«⁴⁾

Cituji úmyslně Löwensteina, abych ukázal, jak rozdílný jest postup Britů od postupu vládců dynastie Habsburků a jak málo jest oprávněna předhůzka autorova, že v Rakousku národnostní radikalismus úmyslně přivodil rozbití celostátního svazku.⁵⁾

³⁾ Jak vysoko cení sám sebe Anglosas, o tom svědectví podává citát z Becka (La constitution des Etats Unis, str. 88), který praví o americké ústavě, že jest podivuhodným instrumentem vlády, jehož dokonalost lze vysvětliti tím, že byl zřízen lidem, který jako všechny statečné svobodné děti velké matky Anglie, měl skutečného genia selfgovernmentu a ducha občanské zdrženlivosti.«

⁴⁾ Löwenstein v Annalen des deutschen Reichs 1921-22, Nr. 1-2, str. 93.

⁵⁾ Loewenstein tamže praví (str. 94): »Das wirtschaftliche Princip der Arbeitsteilung ist dadurch auch in die Staatsorganisation eingeführt, die Pflege der landschaftlichen Besonderheiten ohne eine Gefahr des Rückfallens in den verhängnisvollen Separatismus einerseits und der Schwächung der zentralen Macht andererseits ermöglicht, der Staatsbürger dem ihm zugehörigen Wirkungskreis zum Zwecke aktiver Beteiligung nahegebracht, ohne sein Interesse für den Gesamtstaat zu lähmen. Die politische Hermeneutik der britischen Devolution geht also weit über eine staats-technische Reform hinaus. Sie ist ein Mittel, um Grossbritannien, eine politische Vormacht des Zeitalters, auf eine höhere Stufe der staatlichen Organisation zu führen.«

Chceme-li nabytí představu o nynějším ústrojí britské říše, musíme zkoumati jednak její organismus vnitřní, jednak postavení v právu mezinárodním.

I.

Postavíme-li se na stanovisko čistě právní (strict legal theory), jeví se nám celá říše jako jednotné území, stojící pod panstvím jednotné normy. Základní normou, od níž celý právní řád odvozuje relevanci, jest zákon britského parlamentu, který dle legální theorie může platně legiferovati pro celou říši (the absolute validity throughout the Empire of any legislation by the Imperial Parliament whatever its subject matter).⁶⁾ Právní norma vycházející z legislativní činnosti částí říše jest bezúčinná, přičí-li se zákonu parlamentu nebo nařízením a opatřením, která se stala na základě zákona říšského.⁷⁾ Zákony říšské vydává »the King in Parliament« a jeho právo, neuznati zákon Dominiu, zakládající se na staré ústavní zvyklosti, zůstalo netknuto (podobně jako právo jeho zástupce v Dominiu, kterým jest guvernér), ač snad je obsoletní a ač snad by jeho výkon byl »revolutionary«. Zákon koloniální legislatury, který by se přičil říšskému zákonu, jest tedy »wid and inoperative«, nemá účinnosti. Z říšského zákona musí však býti zřejmo, že dle úmyslu zákonodárce má platiti pro celou říši, resp. pro určitou její část (that it is intended to be a piece of Imperial legislation for the Colony).⁸⁾

Má tedy britský parlament dvojí funkci: jest parlamentem pro spojené království Velké Britanie a jest parlamentem pro záležitosti celoříšské. Okruh posledních byl vývojem velmi zúžen: jsou to právě jen případy celoříšského významu, případy, které by ve stáří spolkovém příslušely spolkovému orgánu. A i tu vidíme přesun ve prospěch Dominií: říšské zákony, týkající se námořské plavby, zákony o státním občanství;⁹⁾ smlouvy mezinárodní mají nyní účinek toliko tenkrát, jestliže byly provedeny zákony místních legislatur.¹⁰⁾ — Tak v roce 1911 Ženevská konvence stala se zákonem pro celou říši bez jakékoli zákonodárné činnosti částí říše, zvláště Dominií; mírové smlouvy z roku 1919—1920 nabyly však účinnosti teprve zákony usnesenými legislaturami Dominií.

⁶⁾ Berriedale Keith, The constitution, administration and laws of the Empire, London 1924, str. 16.

⁷⁾ Budu-li se dovolávati častěji tohoto díla, činím tak v přesvědčení, že je málo publikací, které by tak instruktivně informovaly o nynějších obtížných státoprávních problémech anglického imperia. Ibid, str. 16. Srv. Köllreutter, »Das öffentliche Recht Grossbritanniens«, publikaci »Das öffentliche Recht der Gegenwart, 1922, str. 136, kde čteme: »So wird auch Grundsatz, dass Reichsgesetze irischen Gesetzen unbedingt vorgehen, aufrechterhalten.«

⁸⁾ Ibid, str. 9.

⁹⁾ British Nationality and Status of Aliens Acts of 1914, 1918 a 1922.

¹⁰⁾ Ibid, str. 17.

Formálně zůstává ovšem Imperial Act prvotním zdrojem práva. Důsledek tohoto názoru jest zvláště ten, že »le pouvoir constituant«¹¹⁾ britského parlamentu a zákonodárného sboru Dominia jest rozlišná. Říšský zákon může změnití kdykoli obyčejným zákonodárným procesem ústavu; naproti tomu ústava daná říšským zákonem kolonii může rozlišití mezi pouvoir constituent a constitué a může stanoviti, že změna ústavy může se státi sice usnesením legislature, ale toliko kvalifikovaným způsobem.

Z těchto vývodů plyne, že zvláštní povinnost spočívá na soudcích, kteří soudí v jiných částech říše než-li ve Spojeném Království: jest jim aplikovati normy místních zákonodárných sborů, jejichž pravomoc jest omezena, a musí proto čas od času uvažovati o tom, zda zákon místní legislaturou vydaný odpovídá ústavě. Tak na příklad kanadský zákon může býti neúčinným, poněvadž upravuje záležitosti přesahující hranice Dominia, nebo poněvadž odporuje zákonu Parlamentu, platnému v Kanadě.¹¹⁾

Tato normotvorná činnost Parlamentu je důležitým formálním pojítkem říše, tím důležitějším, že právně¹²⁾ toliko Act Parlamentu mohl by rozvázati právní svazky, kterými jsou součásti britské říše spojeny.¹³⁾ — Dalším pojítkem jednotlivých částí říšských jest koruna a to pojítkem formálním. Její úkol záleží ve společné reprezentaci všech teritorií. Po stránce osobní jest každý subjekt britské říše zavázán věrností ke koruně a propůjčení státního občanství (naturalisation) vázáno jest podmínkou slibu věrnosti (oath of allegiance).¹⁴⁾ Panovník jest hlavou exekutivy v celé říši a úředníci drží svá místa »at the pleasure of the Crown.«

Jednotnost exekutivy jako prerogativy panovnické zachována jest i v částech říše: jest to Governor-General nebo prostě Governor, který v irském státě, Dominiích, koloniích a Indii je zástupcem koruny a vede jejím jménem správu.¹⁵⁾

Z prerogativy koruny odvozeno je právo odvolati se z rozsudku soudů k panovníkovi. Právo obyčejové bylo potvrzeno zákonem (Judicial Committee Act 1844), dle něhož, pokud neustanovuje

¹¹⁾ Keit, str. 29, Thomas Norton, The Constitution of the United States, st. 145, kdež se praví: »Nejvyšší soud kanadský není poslední instancí. Věci ústavní (tak spory mezi provinciemi, a mezi provincií a Dominiem) rozhoduje konečně Privy Council.« — Pro Australii ovšem neplatí toto ustanovení. —

¹²⁾ Nikoli ovšem politicky!

¹³⁾ Srv. čl. 18. (Articles of Agreement for a Treaty) irské ústavy (schválení Parlamentu!) a čl. 2. téhož, kde se výslovně uvádí, že poměr koruny a parlamentu k irskému státu řídití se bude dle týchž zásad jako jejich poměr ke Kanadě.

¹⁴⁾ Srv. Köllreutter v Jahrbuch, str. 126, jakož i další vývody.

¹⁵⁾ Podrobnosti viz u Lowella a Keitha. — Všeobecně lze říci, »že má veškeru pravomoc, která přísluší náčelníku vlády, ať již se zakládá na prerogativě nebo místním zákoně.« Jeho postavení vůči kabinetu té které části říše, podobá se postavení krále vůči britskému kabinetu.

něco jiného zákon říšského parlamentu, jde appellate k soudní komisi státní rady (Judicial Committee of the Privy Council) a to ze všech částí říše, kromě Spojeného království. — Její rozhodnutí jsou závazná in pari materia pro soudy v říši, pokud je tu appellate přípustna.¹⁶⁾

Jednotně upravena jest otázka státní příslušnosti (British nationality), která dosud spočívá na poměru panovníka a poddaného a jejíž úprava náleží do kompetence říšského parlamentu.¹⁷⁾ — Každý, kdo se narodí na půdě britské říše, stává se státním příslušníkem. Ale i dítě, které se narodí mimo říši, stává se ipso facto jejím příslušníkem, je-li jím jeho otec. Naturalisace jest rovněž nabývacím titulem. Vedle této jednotné státní příslušnosti počíná však vystupovati do popředí příslušnost k jednotlivým částem říše. Tak Kanada upravila příslušnost kanadskou v zákonu přistěhovaleckém a zákonu o příslušnosti. Jest zajímavo, že podnět k vydání zákona z roku 1921 (Canadian Nationals Definition Act) dalo právo Kanady k vyslání člena do Stálého mezinárodního soudu. — Irský svobodný stát dává občanství po vzoru říšském osobám, které se tu narodily, nebo jejichž rodiče jsou příslušníky irskými, ale i odchylně od tohoto zákona i těm, kdo po 7 let tu mají bydliště.¹⁸⁾

Vezmeme-li v úvahu tyto jednotící prvky, jeví se nám britská říše z hlediska legální teorie jednotným státem, ovládaným jediným právním řádem, který má svoji relevanci v zákonu vydaném parlamentem Spojeného království.

Zákonodárné sbory částí říše vydávají sekundární normy s dopuštěním parlamentu říšského.

Vláda Spojeného Království (král v Parlamentě) je suverénem celé říše, ovládajícím výkonné orgány říšských součástí. —

Jestliže však uvážíme, že zřídlem práva říšského není jenom zákon, nýbrž též ústavní zvyklost, dojdeme k názoru, že v rámci říše lze rozeznati sedm celků plně autonomních a tři částečně autonomní.

Britská veleříše má dle Keith-a tento vzhled:¹⁹⁾

¹⁶⁾ Srv. Keith, str. 32 a násl., Köllreutter, Verfassungsrecht 10. Tamže srovnej podrobnosti a odchylky v Dominiích a Irsku. — Dosavadní stav ovšem neuspokojuje a navrhuje se zřízení jednotného appellačního soudu (Imperial Court of Appeal), o němž — bez úspěchu — bylo již jednáno na říšské konferenci.

¹⁷⁾ Acts z roku 1914 a 1918.

¹⁸⁾ Třetí případ znamená tedy úpravu odchylnou oproti úpravě říšského občanství.

¹⁹⁾ Pro Skotsko jest zřízen zvláštní sekretariát od roku 1885, jemuž přísluší záležitosti místní správy, vyučování, hospodářství. — Wales jeví známky regionalistického partikularismu. — Loewenstein, l. c. 94, Köllreutter Staatsrecht, 6. — Severní Irsko má úplně samostatné postavení vůči svobodnému irskému státu, jest však v poměru úplné podřízenosti k říšskému parlamentu a vládě. — Srov. Köllreutter, Archiv 189.

A. Autonomní jednotky:

I. (A.): Spojené Království Velké Británie a Irska (Anglie, Wales, Skotsko, Irsko). Severní Irsko má vládu a zákonodárný sbor pro místní záležitosti.

B. Části odvislé od Spojeného Království:

1. Uvnitř Britských ostrovů: Isle of Man, Jersey a Guernsey.

2. Mimo Britské ostrovy: Kolonie a protektoráty, které nemají zodpovědné vlády a jejichž správa jest kontrolována anglickou vládou. Tvoří tyto skupiny:

a) Kolonie, kde jsou hořejší sněmovny jmenovány a dolní voleny.

b) Kolonie mající zákonodárné sbory z části volené, kde však není zajištěna většina vládních zástupců.

c) Kolonie a protektoráty, kde zákonodárný sbor, ať již zcela neb z části jmenovaný, má většinu vládních zástupců.

d) Kolonie a protektoráty bez zákonodárného sboru.

e) Území, kde Británie vykonává mandát pod dohledem Ligy Národů.

f) Území pod protektorátem a to:

1. území mající vnitřní autonomii, podléhající však kontrole v mezinárodních vztazích,

2. území, kde i vnitřní správa jest kontrolována. Egypt je nyní neodvislý, poskytuje však Británii zvláštní výsady k ochraně jejich zájmů, zvláště též právo dozoru nad anglo-egyptským Sudanem.

II. Dominion Kanada.

III. Austrálie (Commonwealth).

IV. Dominion Nový Zéland.

V. Unie Jihoafrická.

VI. Dominion Nový Foundland.

VII. Svobodný stát Irsko.

C. Částečně autonomní části:

VIII. Indie:

1. Britská Indie.

2. Domorodé státy.

IX. Malta.

X. Rhodesie.

II.

Dle panující nauky mohou býti členy mezinárodního společenstva toliko suverenní státy.²⁰⁾

²⁰⁾ Hobza: Práve světovým ku právu mezinárodnímu. Weyr: Soudobý zápas o mezinárodní právo, 82, Lawrence, Les principes de droit internationale, 58.

Chápeme-li »suverenitu« juristicky, znamená právní samostatnost uvnitř i na venek, znamená, že suverenní stát jest jediným a svrchovaným zdrojem veškerých právních poměrů. Je-li možno roztržiti soujem norem v právním řádu státním obsažených na několik skupin normových, lze považovati toliko jedinou skupinu za samostatný zdroj vzniku práva.²¹⁾

Jak již bylo vpředu odvozeno, součásti britské říše nemají právního řádu samostatného, nýbrž mají řád odvozený: prvotní normou jest tu zákon anglického parlamentu, který jim dal ústavu a který může platně legiferovati pro celou říši; jejich vnitřní ústrojí odvozeno jest ještě namnoze z prerogativ anglického krále, jejich obyvatelé jako příslušníci říše mají — třeba mnohdy opomíjené — právo odvolati se k tribunálu mimo zemi; jejich obyvatelé jsou státními příslušníky celé říše. Nelze tedy říci o těchto státech, že by byly státy suverenními.²²⁾

Opačné dedukce odvozovány jsou hlavně z účasti Dominií a Indie na mírové konferenci. Ale neprávem. Duguit²³⁾ správně praví, že »právo« mezinárodní obsahuje výzvy, které se obracejí přímo na vládnoucí, resp. vlády.

»Právo« mezinárodní — mějme s Dugitem na mysli Společnost národů! — je skutečně velkou organisací »d'un service public«, organisací války a míru. To, co Duguit uvádí jako realistické pojetí státního a mezinárodního práva, je skutečně realistickým obrazem, není však právní konstrukcí. Pouhý fakt pozvání vlády nesamostatného státu ke konferenci se souhlasem ústřední vlády jest sice politicky velevýznamným krokem, není však sankcí úplné neodvislosti. Jisto jest, že politicky dochází k oslabení jednoty říše po válce rozřešením některých palčivých otázek státoprávních.

Irskou otázku rozřešil The Irisch Free State Agreement Act z 31. III. 1922, který v podstatě stanoví: Irsko stává se svobodným členem britské říše (British Commonwealth of Nations, čl. 1.), má vnitřní selfgovernment, vystupuje jako státní subjekt odlišný od Velké Britanie (čl. 1, 6, 9), je však spojeno s ostatními zeměmi svazkem koruny, reprezentované guvernérem. Členové irského parlamentu přísahají proto věrnost králi, jeho dědicům a nástupcům na základě společného občanství Irska a Velké Britanie a příslušnosti ke skupině národů, kteří tvoří britskou velříši (čl. 4). Pokud jde o záležitosti celoříšské, tak zvláště vojenské, provedeny jsou v jejich prospěch restriktive svobodného státu.²⁴⁾

²¹⁾ Weyr, Základy, str. 113 a násl. Týž, Soustava, str. 16.

²²⁾ K stejnému úsudku dospívá ovšem jinou cestou Jellinek, Allgemeine Staatslehre, 491; srv. též Lawrence, Ibid., 56.

²³⁾ Traité de droit constitutionnel, I., 560.

²⁴⁾ Srv. Köllreutter, »Das öffentliche Recht Grossbritanniens in den Jahren 1914—1921 v »Jahrbuch des öffentlichen Rechts der Gegenwart«, XI., str. 137, dále práci téhož »Das Verfassungsrecht Grossbritanniens und

Státoprávní poměr Indie byl nově upraven 23. XII. 1919 (Government of India Act). Byl vytvořen indický parlament (Indian Legislature) a upravena činnost provinciálních sborů zastupitelských.

Přihlédneme nyní k Dominiím.

Lowell,²⁵⁾ jednáje o součástech říše, rozeznává: kolonie koruny a kolonie autonomní. Do prvé skupiny náležejí území, která ztratila samosprávu, do druhé území, jejichž pokročilé obyvatelstvo omezilo suverenitu mateřské země na »kontrolu zahraničních vztahů a některé záležitosti důležitosti celostátní.«²⁶⁾ Jsou to zvláště osoba guvernéra, právo zákonodárného veta a appellace z rozsudků koloniálních soudů, které dávají pocítovati vliv mateřské země. Ale tato pouta byla již před vypuknutím světové války značně slabá, tak slabá, že jejich bytí nebo nebytí již tenkrát bylo v rukou »kolonie«. »Jest souhlasným přesvědčením — pravil Lowell, — »že by Anglie nepoužila branné síly, aby donutila k setrvání kolonií, která by chtěla odpadnouti.«

Spojení Dominií s říší vystupovalo dříve zřejmě v záležitostech zahraničního styku. Velříše Britská byla tu jednotkou jak co do diplomatického zastoupení, tak co do války a míru. Válka světová vede k osamostatnění bývalých kolonií ve styku s částmi říše a ve styku mezinárodním. Kdežto roku 1902 a 1907 konají se konference kolonií, dochází roku 1911 k říšské konferenci, obeslané premiéry Dominií, kde se jedná o důležitých problémech celoříšských. Nemluví se již o koloniích, nýbrž o Dominiích, konferenci koloniální nahradila konference říšská.²⁷⁾ Po vypuknutí války prokazovala Dominia velecenné služby Anglii. A tak dostává se jim v roce 1916 pozvání k říšské válečné konferenci, která by »uvážila naléhavé otázky týkající se pokračování ve válce, podmínky, za nichž by mohla býti ukončena a problémy, které potom povstanou.« Dominia mají tedy diskutovati o válce a míru!

Po shroucení centrálních mocností odchází delegace britská do Paříže. Otázka zastoupení Dominií na mírové konferenci stává se opět aktuální a jest rozřešena ve prospěch jejich: ze 14členné delegace britské zasedající v plenárních schůzích mírové konference, náleží 5 míst Velké Británii, 7 Dominiím a 2 Indii.

seines Weltreichs« v Encyklopädie der Staatswissenschaften. XXVII., str. 15. — Články citují dle »Agrément for a Treaty«, 6. XII. 1921.

²⁵⁾ Le Government de l'Angleterre, franc. překl. 1919, II. 476 a násl. Ibid, II, 503.

²⁶⁾ Ibid., II. 504. »I když autonomie značně zmenšila politickou prestiž, kterou Anglie vykonávala nad koloniemi, obývanými národy anglosaské račy,« praví Lowell, »potlačila na druhé straně téměř úplně konflikty, které tu byly ... Na žádné straně Oceánu nemluví se dnes o osamostatnění. Místo toho nalézáme snahu, jak spojití úže jednotlivé části říše.« — Tato slova byla ovšem napsána před 16 lety!

²⁷⁾ Srv. The Journal of Public Administration, II. 1; článek The Dominions at the Peace Conference (Clement Jones), str. 62. a násl.

V říšské delegaci britské vystupují zástupcové Dominií jako plnoprávní členové; mají náměstka předsedy, mají své sekretáře, kteří jsou současně pomocnými sekretáři říšské delegace, mají samostatné zastoupení v komisích,²⁸⁾ před projevem Anglie jsou celou delegaci projednávány zprávy komisí a mírové podmínky atd. — Dominiím dostávají se od mírové konference m a n d á t y ke správě dříve německých kolonií.²⁹⁾

Dominia, Indie a později též Irsko stávají se jako »signatární mocnosti« dle Versailleské smlouvy zakládajícími členy Společnosti národů s veškerými právy a povinnostmi, uvedenými ve smlouvě o Společnosti národů. Mohou se ocitnouti tedy v konfliktu s Anglií, mohou se proti ní dovolávat Rady a vyvolati rozhodčí řízení.

»Ti, kdož studují ústavní vývoj britské říše,« praví Jones, »mohou právem říci, že pro ně nejzajímavější a nejdůležitější stránkou Versailleského míru jest stránka poslední, stránka pečetí a podpisů, poněvadž tato stránka obsahuje podpisy čtrnácti zástupců britské říše a současně ověřuje před zraky celého světa státní postavení Dominií a jejich úkol na mírové konferenci.«

Myslím, že i tento úsudek je poněkud ukvapený. Čl. 1., odst. 2., úmluvy o Společnosti národů výslovně mluví o »státech, dominiích a koloniích, jež se mohou státi členy společnosti.« Nevyžaduje tedy k č l e n s t v í ú p l n é n e o d v í s l o s t i, nýbrž toliko vnitřní samosprávy (Tout État, Dominion ou Colonie, qui se gouverne librement). Jest tedy členství ve Společnosti národů zvláštní institucí, která upravuje pro svůj speciální případ podmínky členské a která neuděluje přijetím za člena mezinárodní subjektivitu v plném rozsahu.

Zkoumáme-li po stránce formální mírovou smlouvu, nemůžeme rovněž říci, že by podpisy zástupců Dominií a Indie znamenaly uznání samostatných, od britské říše neodvislých států. Zástupcové ti nepodepisovali jako delegáti svých států, nýbrž jako členové jednotné delegace říše. Mírové smlouvy totiž uzavírá »Jeho Veličinstvo král Spojených království Velké Británie a Irska i britských území zámořských, císař Indický«, kterého členové jednotné říšské delegace, v níž ovšem jsou zúčastněna Dominia a Indie, toliko zastupují.

Jdeme-li do dalších podrobností shledáváme, že zástupci Dominií a Indie nebyli vyzbrojeni plnou mocí vydanou vládou země, nýbrž plnou mocí vystavenou říšským t a j e m n í k e m pro věci zahraniční. Že i po uzavření versailleského míru zůstává říše mezinárodní jednotkou, patrné je z jednání r. 1919—1920 o diplomatickém zastoupení Kanady ve Washingtonu. »Kdyby se byla Kanada

²⁸⁾ K vůli zajímavosti připomínám, že v komisi pro Československo zasedal Josef Cook (delegát Australie).

²⁹⁾ Dle čl. 22. mírové smlouvy vykonávají tyto »pokročilé státy« svůj úkol jako mandatáři Společnosti a její jménem.

stala samostatnou mezinárodní jednotkou«, argumentuje Keith,³⁰⁾ »pak by došlo k přímému jednání mezi Washingtonem a Kanadou.. Avšak jednání vedeno bylo mezi říšskou vládou a Spojenými Státy. Výsledkem jednání, jak jej sděloval v říšském parlamentu Bonar Law 10. května 1920, byla úmluva, že král »k radě kanadských ministrů ustanoví splnomocněného ministra, který bude míti péči o věci čistě kanadské...« »Bude mu dáno králem speciální zmocnění k tomuto (zvláštnímu) účelu«. — A tak také v roce 1922 zasláno bylo pozvání k Washingtonské konferenci toliko říšské vládě, nikoli vládě Dominii, Irsku a Indii. — Říše britská zůstává tedy dle našeho názoru i nadále mezinárodní jednotkou.

III.

Otázka dalšího vývoje briské říše je otázkou v prvé řadě politickou a potom teprve otázkou právní. Pravděpodobný jest vývoj k federalismu, jemuž napomáhají angličtí státníci utužováním zájmových svazů. Na říšské konferenci v roce 1923, které se poprvé zúčastnil reprezentant irského svobodného státu, bylo pozorovati ducha smířlivosti a součinnosti. — Právě tyto říšské konference jakožto orgán celostátní, jejichž usnesení nezavazuje ovšem dosud právně říšský parlament, mohly by se státi zárodkem příštího právními garancemi vyzbrojeného vládního útvaru. Přes to zůstávají určitě pochyby, pokud jde o vývoj příznivý jednotě, a to jak po stránce právní, tak po stránce zájmové.

Samostatnost státu říšské imperium tvořících příliš vynikla. I když byla zachována formální jednota při uzavírání mezinárodních smluv, vymohla si Dominia na konferenci v roce 1923, že jest třeba podpisu jejich zástupce při oněch smlouvách, které jim ukládají povinnosti; samosprávné části říše mají právo, aby samy uzavíraly úmluvy rázu technického nebo administrativního s jinými vládami; říšská konference hospodářská z roku 1923 přijala zásadu, že místa obchodně diplomatická v cizích zemích mají býti k dispozici dominiím; pozvání k ženevské konferenci v roce 1922 šlo přímo vládám dominií atd.

Po stránce zájmové jest nutno především vzíti v úvahu neustálé odstředivné snahy, které projevuje Irsko ještě nyní. Na dru-

³⁰⁾ Srov. Keith, *ibid.* 45, Jones, *ibid.*, str. 58 a *passim*. — Srov. též úmluvu o úpravě letectví ze dne 13. října 1919 (Sb. z. a n. č. 35/1924). Uzavřena jest anglickým králem zastoupeným ovšem delegáty Dominii a Indie. Z článku 34. jednajícího o mezinárodní komisi pro letectví je patrné, že se říše britská považuje za jednotku. — Právě co píše tento článek přináší Daily News ze 17. července 1924 zprávu o Londýnské konferenci a praví pod heslem: »Postavení Dominii«: »Příchod J. H. Thomasa, sekretáře pro kolonie s britskou delegací, způsobil rozruch se zřetelem k pověstem, že se postavila v cestu překážka zastoupení Dominii. — Můžeme autoritativně prohlásiti, že Mr. Thomas nezastupoval oficielně Dominii a že bude třeba teprve učiniti v tomto směru opatření. — Jest nepochybné, že se jim zastoupení dostane.«

hé straně jest značný rozdíl mezi Indií a mezi samosprávnými celky ostatními obývanými bílou raçou.

Seeley sám se táže, zda Indie získala anglickou okupací a zda jest pro ni štěstím, jestliže »jest strhována v plný proud evropské civilisace«. »Naše východní civilisace nejsou snad tak slavnou věcí«, praví anglický historik, »jak sami si myslíme.«

Rozdíl mezi Indií a ostatními částmi říše je prohlubován stanoviskem Dominii k přistěhovalectví; Dominia brání se přílivu Indů. V roce 1923 došlo k ostré kontroverzi, ve které zástupce Indie prohlásil, že nepřátelské stanovisko k Indům, které projevila zvláště Jižní Afrika, bude fatální pro jednotu říše a hrozil, že otázku tu jako otázku práva mezinárodního přenesl na forum Ligy Národů. —

Budoucnost ukáže, zda zvítězí desintegrující prvky rozdílnosti raç a kultur nebo společné zájmy. Vývoj světový, v němž asijské raçy počínají hráti důležitou roli, povede pravděpodobně k semknutí oněch teritorií, jejichž obyvatelstvo pojí »community of blood«, společenství krve. Pokud jde o Indii, nelze se ubrániti dojmu, že se vzdaluje z okruhu »immensae majestatis Britannicae pacis«.
